

АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ В УКРАЇНІ

Державний податковий університет

Анотація. Досліджено аспекти управління податковими ризиками в Україні, виявлено недоліки та запропоновано заходи вдосконалення для забезпечення ефективності адміністрування податків та зборів в Україні.

Ключові слова: податковий ризик; система управління; адміністрування податків та зборів.

Abstract: Aspects of tax risk management in Ukraine are studied, shortcomings are identified and improvement measures are proposed to ensure the efficiency of tax and fee administration in Ukraine.

Key words: tax risk, management system, tax administration.

Податкові ризики в умовах сьогодення потребують ефективного управління. Постійні зміни та доповнення податкового законодавства негативно впливають на виконання платниками податків податкових зобов'язань і тим самим до збільшення частки тіньової економіки. Тому, актуальним питанням є підвищення ефективності адміністрування податків та забезпечення виявлення та попередження податкових ризиків і недопущення проявів ухилення від сплати податків та мінімізації податкових платежів.

Система адміністрування податків в Україні показує, що механізм управління податковими ризиками є не досить ефективним. Він потребує вдосконалення процесів виявлення, оцінювання й усунення ризиків. Дослідженню системи управління податковими ризиками та її вдосконалення присвячена велика кількість наукових робіт таких вітчизняних вчених як: С.С. Брехов [1], А. Шевчук [2], І.В. Точиліна [3], П.К. Бечко, Б.С., Гузар, В.П. Бечко, О.С. Наталич [4] та багато інших.

Управління податковими ризиками можна визначити як процес виявлення та усунення податкових ризиків, нейтралізація можливих негативних наслідків, а також попередження можливості їх виникнення.

Податкові ризики найчастіше трактують як недотримання платниками податків та зборів вимог чинного податкового законодавства. Такі дії призводять до ненадходження в бюджет податків та зборів. Варто зауважити, що окремі ризики можуть бути швидко усунені на законодавчому рівні, а інші буде ефективніше опрацювати на тактичному рівні. Окремі ризики можуть вирішуватись на оперативному рівні (наприклад реєстрації податкових накладних).

На переконання фахівців «управління податковими ризиками вимагає структурованого підходу, який передбачає одночасну роботу з ризиками на трьох рівнях: стратегічному, тактичному та оперативному, та у двох площинах – інституційні ризики (ризики, пов'язані зі спроможністю податкових органів здійснювати свої функції та досягати своїх цілей) та ризики недотримання податкового законодавства» [1].

Ефективне управління ризиками у сфері оподаткування вимагає визначення таких напрямків та стратегічних підходів податкової політики, які будуть орієнтовані на досягнення кінцевої мети, а саме підвищення ефективності адміністрування податків та забезпечення виконання платниками податкових зобов'язань. Тому базисом упровадження даних напрямків роботи є розробка стратегії, що стосується формування механізму довгострокових цілей управління та вибір найефективніших шляхів їхнього досягнення.

В контексті «оптимізації управління податковими ризиками важливим є створення Бюро фінансових розслідувань, яке має внести прозорість у систему податкового процесу, а також підвищити ефективність податкового контролю. Окрім цього, важливим елементом є оптимізація

роботи української митниці через повне впровадження проєкту електронної митниці в системі розвитку концепції електронного врядування» [2].

Досвід зарубіжних держав показує, що важливою умовою для ефективного управління ризиками має бути ведення їх обліку та обов'язковий внутрішній і зовнішній нагляд з метою припинення небажаних подій. Таким чином буде формуватись єдина центральна система ризиків, які містять загрозу виконання податкових зобов'язань.

При виявленні «інституційних ризиків податкові органи розробляють план забезпечення безперервної роботи податкового відомства. Це можуть бути форс-мажорні обставини, що загрожують знищенню ресурсів та матеріальних цінностей, які належать податковому відомству, зокрема і кадри, ІТ обладнання, будівлі, записи і документи. Такий план по іншому ще називають планом забезпечення безперервної роботи, або планом забезпечення після-аварійного відновлення» [3].

В цілому управління податковими ризиками можна охарактеризувати як процес, який включає:

- визначення та оцінку ризиків;
- роботу з вибором конкретних методів впливу на ризики, порівнюючи ефективність заходів та прийняття рішень;
- оцінку результатів роботи із ризиками та якість управління.

Науковці вважають, що у «системі опрацювання податкових ризиків варто передбачити їх пріоритетність, обов'язковість та спосіб вжиття контрольних заходів залежно від податкової поведінки платників, економічної доцільності та ймовірності встановлення порушення. Перш за все потрібно опрацювати ризики, встановлені на основі індикаторів, які вказують на наявність правопорушень» [1].

В той же час управління податковими ризиками є дієвим методом податкового регулювання. Світова «практика свідчить, що управління податковими ризиками є найбільш характерним як для фіскальних органів, так і для платників податків. Слід відмітити, що в кожній окремо взятій країні існують різні нормативні і ділові умови, які зводяться до того, що ефективна система управління податковими ризиками життєво важлива як для фіскальних органів, так і для платників податків» [4].

Для того щоб усунути джерела виникнення податкових ризиків та удосконалити систему управління ними і підвищити ефективність адміністрування податків та зборів, необхідно:

- орієнтуючись на досвід зарубіжних держав в частині розробки цілеспрямованої стратегії формування механізму управління податковими ризиками;
- переглянути напрями діяльності податкових департаментів для забезпечення ефективного процесу збору даних щодо можливих ризиків та втрат;
- здійснювати реформування податкової системи відповідно до обраних теоретичних засад у сфері ризикології, а також забезпечити належне виконання принципів, що регулюють відносини у сфері оподаткування;
- забезпечити ефективність внутрішнього контролю;
- визначити фіскальне спрямування податкової системи на економічний розвиток, забезпечуючи максимальне наповнення податками та зборами бюджету за допомогою усуненню втрат від можливих податкових ризиків.

Отже, ефективне управління податковими ризиками допомагає злагоджено функціонувати усьому механізму адміністрування податків та зборів. Усунення ризиків, які пов'язані з недотриманням платниками податків вимог чинного податкового законодавства дасть змогу забезпечити виконання ними податкових зобов'язань та підвищити ефективність роботи податкових органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Брехов С.С. Концептуалізація системи управління податковими ризиками: стратегічні цілі та напрями реформування Державної податкової служби України. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2019. № 2 – 3 (70 – 71). С. 106 – 117.
2. Шевчук А. Проблеми управління податковими ризиками в умовах пандемії COVID-2019. *Світ фінансів*. 2021. № 1 (66). С. 188 – 200.
3. Точиліна І. В. Рівень розвитку системи управління податковими ризиками в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. №7. С. 1 – 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2018/52.pdf
4. Бечко П.К., Гузар Б.С., Бечко В.П., Наталич О.С. Податкові ризики в умовах реалізації податкової політики зі стимулювання інноваційної діяльності в Україні. *Ефективна економіка*. 2021. №3. С. 1 – 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2021/86.pdf

Прокопенко Ірина Адольфівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фіскального адміністрування, заступник завідувача кафедри з міжнародних зв'язків та грантів, Державний податковий університет, Ірпінь.

Лінник Оксана Петрівна – здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня, Державний податковий університет, Ірпінь, e-mail: linnyk.oksana@ukr.net.

Prokopenko Iryna A. Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Fiscal Administration, Deputy Head of the Department of International Relations and Grants, State Tax University, Irpin, e-mail: adolfovna59@gmail.com

Linnyk Oksana P. – applicant of higher education of the second (master's) level, State Tax University, Irpin, e-mail: linnyk.oksana@ukr.net.